

Voorwoord

‘Vernieuw jezelf!’ Mocht u de afgelopen tijd regelmatig voor de televisie hebben gezeten, dan zullen deze woorden u wellicht bekend in de oren klinken. Zij worden gedeclameerd in een reclame van een niet te noemen Nederlandse financiële instelling: ‘*Het kan beter, of sneller; want de wereld wacht niet!*’¹ Op het eerste gezicht lijkt er hier niet veel aan de hand; het is een voorbeeld van de zoveelste reclameleus die ons vertelt hoe we onze levens zouden moeten leiden. En inderdaad, op zichzelf betreft het hier een tamelijk nietszeggende boodschap. Maar juist die nietszeggendheid zegt zoveel. Kennelijk is het voor de reclame niet nodig om uit te leggen *wat* sneller, beter en nieuwer moet; voor de kijker moet het vanzelfsprekend zijn *dat* het zo is. De woorden belichamen een imperatief die is vastgeroest in onze moderne vooruitgangscultuur: het nieuwe is altijd beter en innovatie is de norm. Het verleggen van de standaard is daarmee zelf standaard geworden.²

De omgang met vernieuwing roept verschillende emoties bij ons op, zowel positief als negatief. Vernieuwingen kunnen onze verbeelding stimuleren en ons dagelijkse leven eenvoudiger maken, maar tegelijkertijd voeden zij een gevoel van onrust en vertwijfeling. Oude gewoonten worden vernietigd, onze levens veranderen: we moeten ons alsmaar aanpassen. Die verandering confronteert ons met een toekomst die onzeker, onbekend, en onvertrouwd is. Maar juist die onzekerheid van het onbekende voedt ook een verlangen. ‘De afgrond in, Hemel of Hel, dat deert ons niet, zo schreef Charles Baudelaire in zijn *Les Fleurs du mal*: ‘Het Onbekende in, om er iets *nieuws* te vinden.’³

Op de voorkant van deze *Groniek* prijkt een afbeelding van de feniks, de goddelijke vogel die in staat is uit zijn eigen as te herrijzen. Maar is de feniks wel het juiste symbool voor vernieuwing? Bij zijn wedergeboorte keert het fabeldier namelijk altijd terug naar zijn oude, bekende vorm. Zijn vernieuwing is er enkel één in zoverre hij de oude gestalten uit zijn verleden opnieuw voortbrengt, opnieuw doet herleven. Dit brengt ons bij de vraag die in dit nummer centraal staat en die in onze huidige maatschappij, waarin de dictatuur van het nieuwe al het oude ondergeschikt maakt, gesteld moet worden: hoe verhoudt het nieuwe zich tot het oude? Dient het nieuwe voort te bouwen op het verleden, of is het pas echt nieuw wanneer het zich volledig los weet te maken van het voorafgaande? Met andere woorden;

hoe ‘onbekend’ is het nieuwe en waar hebben we het over wanneer we van ‘vernieuwing’ spreken? Met deze vragen in het achterhoofd hebben we de auteurs in dit nummer benaderd.

Armand D’Angour wijst er in zijn artikel op dat het idee van een ‘radicale vernieuwing’ – een vernieuwing die volkomen losstaat van het oude – niet in het denken van de oude Grieken voorkwam. Wie iets nieuws wilde bedenken, moest zich het oude volledig eigen hebben gemaakt om er vervolgens mee te kunnen breken; traditie en vernieuwing gaan daarbij hand in hand. Ook Wilfred McClay laat zien dat de beide begrippen in het christendom onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Hoewel de kerk veelal de reputatie heeft dat zij vernieuwingen het liefst zoveel mogelijk dwarsboomt, betoogt McClay dat er ook op een andere manier naar kan worden gekeken: tradities passen zich aan aan veranderende omstandigheden, en brengen daarmee iets nieuws voort. Tradities kunnen ons zelfs helpen de nieuwe situaties te kunnen begrijpen en ze betekenis te geven. Dit toont Arend Elias Oostindiër in zijn artikel over dertiende-eeuws IJsland. Oude verhalen werden in nieuwe vertalingen omgevormd zodat zij duiding konden geven aan de nieuwe politieke situatie.

In de moderne tijd, meent Dirk De Schutter, is de relatie tussen traditie en vernieuwing volledig veranderd. De moderne cultuur die rond het jaar 1500 in Europa is ontstaan is er niet langer op uit een verbintenis aan te gaan met het oude. Integendeel, zij doet er alles aan om zich los te wrikken uit het bestaande en zich over te geven aan het nieuwe. In plaats van het verleden, kwam nu de toekomst centraal te staan. Door juist de toekomstvoorstellingen van het fin-de-siècle te bestuderen, laat Wessel Krul zien dat er aan het verlangen naar vernieuwing ook vertwijfeling ten grondslag lag. De vele veranderingen die zich door de maatschappij voltrokken, dwongen de mens zich aan te passen. De nieuwe mens die zo ontstond, is volgens Auke van der Woud een ‘mutant’ die zich steeds verder van zijn voorgangers verwijderde. In een vraaggesprek met Van der Woud staat deze mutant centraal; waarin onderscheidt zo’n culturele mutatie zich van een ‘doorsnee’ vernieuwing?

Het supplement van dit nummer opent met een ‘Hoog van de Toren’ van Douwe van der Galiën, waarin hij historici oproept hun studeerkamer te verlaten en de wereld in te trekken. De essentie van het verleden vindt men volgens Van der Galiën niet in de stoffige boeken, maar in de sporen die alleen op locatie te vinden zijn. Dit nummer sluit af met een

‘Persoonlijkheden’ waarin Jilt Jorritsma een ode brengt aan de ogenschijnlijk absurde historische methode van Oswald Spengler.

De redactie van *Groniek* wenst u veel leesplezier toe.

Noten

1. “ING Commercial Ondernemen Vernieuwen Q2 2016”: <https://www.youtube.com/watch?v=ldRyfw-PkQo> (Geraadpleegd: 30 augustus 2016).
2. H.W. von der Dunk, *De wereld als getal en andere broze zekerheden* (Amsterdam: Bert Bakker, 2016), 54.
3. ‘*Plonger au fond du gouffre, Enfer ou Ciel, qu’importe?/ Au fond de l’Inconnu pour trouver du nouveau*’ uit: C. Baudelaire, *De bloemen van het kwaad* [1857], vert. P. Verstegen (Amsterdam: Van Oorschot, 1995), 440-441.